

فصل چهاردهم

یکی از نکات مهم در تدوین طرح های پژوهشی توجه به دامنه ی پژوهش، بیان محدودیت های پژوهش و بالاخره، ملاحظات اخلاقی است. عدم توجه به این محورها باعث کاهش اعتبار و وجه علمی طرح پژوهش می شود. یافته های پژوهشی زمانی داراری ارزش است که بر اساس یک شیوه ی علمی و در سایه ی رعایت اصول اخلاقی به دست آمده باشد.

برای نگارش دامنه ی پژوهش، الزام است سه بعد مهم را به طور صریح و روشن به شرح زیر مشخص سازید :

- از نظر زمینه ی علمی

- از نظر بعد زمانی

- از نظر بعد مکانی

ملاحظات اخلاقی در پژوهش:

اخلاق در پژوهش روز به روز بیشتر مطرح می شود و بسته به شرایط خاص هر کشور و موازین حقوقی حاکم بر آن، ملاحظات اخلاقی در پژوهش به وسیله ی پژوهشگران رعایت می شود.

آیین نامه های اخلاق پژوهشی تدوین و ارایه شده به وسیله ی مجامع پژوهشی جهانی مقرر می دارند که پژوهش باید بر پایه ی رضایت داوطلبانه باشد و پژوهش از آسیب رساندن به شرکت کنندگان پرهیز کند. این اصل شامل پرهیز از نقض حریم خصوصی آنان و فریب دادن آنها درباره ی اهداف پژوهش نیز می شود. بیانیه ی نورنبرگ (۱۹۴۷) که اولین بیانیه در حوضه ی اخلاق پژوهش است، عنوان می کند که پژوهش باید فقط به وسیله ی دانشمندی که از نظر علمی صلاحیت دارند انجام گیرد. باید بالاترین درجات مهارت و دقت از طرف کسانی که آزمایش را انجام می دهند، به کار گرفته شود.

مورفیو دنیگوال (۲۰۰۱) نظریه ی اخلاقی را مطرح ساخته اند که ۴ عامل عمده ی زیر را شامل می شود :

۱- عدم تخلف- پژوهشگران باید از آسیب رساندن به شرکت کنندگان پرهیز کنند.

۲- سودمندی: پژوهش در موضوعات انسانی به جای آنکه صرفاً پژوهش برای پژوهش باشد، باید منافع قابل استفاده و سودمندی داشته باشد.

۳- خودآیینی یا خود مختاری ارزش ها و تصمیمات شرکت کنندگان باید مورد احترام باشد .

۴- عدالت با همه ی افراد باید به صورت یکسان برخورد شود .

یکی از قواعد کلی شرکت در پژوهش این است که مشارکت باید بر مبنای اراده ی بیشترین اطلاعات ممکن درباره اهداف و روش های آن پژوهش خاص باشد.

دیگر ملاحظاتی که در اخلاق پژوهش مطرح است، شامل موارد زیر می باشد:

۱- کیفیت علمی

۳- آسایش شرکت کنندگان

۳- شان و حقوق شرکت کنندگان

تعدادی از رفتارهای غیراخلاقی که در پژوهش های سازمانی رخ می دهد به شرح زیر است:

• شرکت دادن افراد در پژوهش بدون اطلاع یا رضایت آنان

• مجبور ساختن افراد برای شرکت در پژوهش

• در جریان قرار ندادن افراد شرکت کننده از طبیعت واقعی کار پژوهشی

• فریب دادن شرکت کنندگان

• هدایت افراد برای انجام اقداماتی که موجب کاهش اعتماد به نفس آنان می شود.

• مواجه ساختن شرکت کنندگان در پژوهش با فشارهای فیزیکی و یا روانی

• تجاوز به حریم خصوصی افراد

• امتناع از اراده ی خدمات به اعضای گروه شاهد

گاهی افراد به دلیل نگرانی از عواقب منفی، مجبور به شرکت در پژوهش می شوند و گاهی از اوقات نیز به دلیل امتیازات بالایی است که برای شرکت کنندگان پیش بینی شده است. در هر دو مورد فوق، آزادی انتخاب کامل افراد مورد تهدید قرار گرفته است.

اصول رضایت آگاهانه برای بیشتر پژوهش های کاربردی بسیار حیاتی است. این اتفاق می تواند به دلایلی از جمله پوشاندن طبیعت واقعی برنامه ی پژوهشی (مورد فوق)، پنهان ساختن ابعاد واقعی اقداماتی که باید توسط شرکت کنندگان صورت پذیرد، مخفی نگه داشتن تجاربی که باید شرکت کنندگان از آن برخوردار باشند رخ دهد.

این اقدام تقریباً در تمامی پژوهش‌ها نیز غیرقابل قبول بوده و موجب سلب اعتماد متقابل پژوهشگر و افراد شرکت کننده در پژوهش می‌شود.

حریم خصوصی افراد به ۲ دلیل می‌تواند نقض گردد: مشاهده‌ی رفتارهایی از فرد که او تمایل دارد خصوصی باقی بماند و مشاهده‌ی نظام مند رفتارهای فرد که او از آن بی‌اطلاع باشد.

این مشکل اخلاقی زمانی رخ می‌دهد که پژوهشگر از مزایای مداخله‌ای که انجام می‌دهد برای تمامی اعضا مطلع باشد ولی از آرایه‌ی آن به اعضای گروه شاهد امتناع می‌ورزد.

علاوه بر مقررات بین‌المللی در حوزه اخلاق پژوهش در کشور ما نیز مقررات ملی تدوین شده است. از جمله می‌توان به آیین‌نامه‌ی اخلاق در پژوهش، مصوب کمیسیون پزشکی شورای پژوهش‌های علمی کشور در سال ۱۳۷۰ اشاره نمود.

امکانات و محدودیت‌های پژوهش:

اغلب دیده می‌شود که پژوهشگران در این قسمت از امکاناتی بحث می‌کنند که کاملاً جنبه‌ی عمومی دارند و هر کسی از این امکان یا امکانات برخوردار است.

بنابراین، در این بخش منحصراً از امکاناتی نام ببرید که کاملاً استثنایی بوده و منحصراً شما از آن برخوردار هستید و دیگران به راحتی این امکانات را ندارند.

امکانات، فرصت‌هایی است که نقش محوری در انجام پژوهش داشته و یا خواهد داشت.

محدودیت یکی از موضوعاتی است که بر کیفیت اجرا و یافته‌های پژوهش تاثیر منفی می‌گذارد. پژوهشگر به منظور مهم جلوه دادن پیشنهاد خود، محدودیت‌ها را بیش از وزن واقعی که دارند مطرح سازد. محدودیت‌ها ممکن است باعث افزایش زمان پژوهش شوند.

تدوین محدودیت‌ها در گزارش طرح پژوهشی

بیان محدودیت‌ها در این مرحله کمک می‌نماید تا تصور واقع‌بینانه‌تری از یافته‌های پژوهش فراهم گردد.

محدودیت‌های شایع در پژوهش

از شایع‌ترین محدودیت‌هایی که در پژوهش به آن اشاره می‌شود موارد زیر را می‌توان نام برد:

۱- کمبود زمان

۲- کمبود نیروی انسانی یا تخصص خاص

- ۳- انگیزه ی پایین مدیران در انجام طرح های پژوهشی
- ۴- عدم دسترسی به سایت ها و بانک های اطلاعاتی اختصاصی
- ۵- کمبود اسناد مکتوب در داخل کشور
- ۶- طولانی بودن بوروکراسی اداری برای گرفتن مجوز یا اطلاعات

فصل هفدهم

مفاهیم و واژهها

تمام واژههای کلیدی موجود در عنوان، اهداف، سوالات و فرضیات پژوهش میباشند که به دو صورت زیر تعریف میگردند:

-تعریف نظری یا مفهومی: هر واژه در ابتدا به صورت نظری با تئوریکال، همراه با استنادات، تعریف ارائه شده توسط اندیشمندان و نظریه پردازان مطرح میگردد.

-تعریف عملیات: تعریف عملیاتی هر واژه یا مفهوم به یکی از دو شکل زیر صورت میپذیرد:

- یا پژوهشگر تعریف عملیاتی آن واژه یا مفهوم را دقیقاً منطبق بر یکی از توصیفات نظری میبیند.
- یا آنکه با الهام از تعاریف نظری خود به ابداع یک تعریف عملیاتی از آن واژه یا مفهوم میپردازد.

تعاریف نباید از موازین علمی جدا باشند.

فصول آزمایشی :

فصول یک رساله دکتری یا کتاب به دو دسته فصول الزامی و فصول ایجابی تقسیم میشوند. از ابتدا میخواهند بدانند که روند پژوهشی پژوهشگر یا دانشجوی به کدام سمت و سو در حرکت است و شامل چه بخشهایی خواهد بود. بنابر این انتظار میرود که در پروپوزال نیز فصول آزمایشی رساله به شرح ذیل مطرح گردد. بر اساس نوع پژوهش و همچنین تعداد متغیرهای پژوهش فصول یک رساله یا پایان نامه شکل میگیرد. کلیه فصول رساله یا پایان نامه در ابتدا با یک مقدمه شروع میگردد که در این مقدمه اشارهای به زمینه اصلی آن فصل و سپس عناوین فرعی که در آن فصل خواهد آمد می نماید.

الف (فصول الزامی):

فصل اول :معرفی پژوهش

- مقدمه
- بیان مساله
- اهمیت پژوهش

- وجوه تمایز
- دامنه
- اهداف پژوهش
- نوع و روش
- سوالات
- فرضیات
- امکانات
- محدودیت
- تعریف مفاهیم و واژگان

فصل دوم: پیشینه پژوهش: سه عنوان فرعی سابقه تاریخی، چارچوب نظری و مرور بر پژوهش های قبلی را دارا می باشد

فصل سوم: روشها و مراحل انجام پژوهش

منحصرا در پژوهشهای آزمایشی محض فقط از یک روش استفاده میگردد ولی در سایر پژوهشها ترکیبی از روشها بکار گرفته میشود. عناوین این بخش شامل:

- مقدمه
- نوع و روشهای پژوهش به کار رفته
- جامعه، نمونه و روش نمونه گیری
- ابزارهای پژوهشی
- روایی و پایایی ابزارهای پژوهشی
- شیوه گرد آوری دادهها
- متغیرها
- نوع آمار و نرم افزار مورد استفاده
- شیوه تحلیل دادهها

فصل بیستم: ارزیابی مطلوبیت طرح پژوهش

((شرایط لازم برای تحقق موضوع پروپوزال))

موضوع پروپوزال

- ✓موضوع پروپوزال با تخصص و تحصیلات پژوهشگر ارتباط داشته باشد.
- ✓موضوع به مشکل یا مشکلاتی بپردازد که از اولویت بالایی برخوردار باشد.
- ✓موضوع غیر تکراری بدیع و نو باشد.
- ✓موضوع باید با سطح تحصیلی پژوهشگر و تجارب او همخوانی داشته باشد.
- ✓منابع لازم از قبیل اطلاعات مواد و وسایل تجهیزات بودجه برای انجام داشته باشد.
- ✓پژوهش در زمان مطرح شده قابل انجام باشد.
- ✓نتایج حاصل از انجام پژوهش قابل توجه باشد.
- ✓حقوق انسان ها و نکات اخلاقی در پژوهش رعایت شده باشد.
- ✓از نظر اجتماعی فرهنگی ارزشی و سیاسی مقبولیت داشته باشد.

عنوان پروپوزال:

- از نظر آیین نگارش فارسی و انگلیسی بدون مشکل باشد.
- عنوان مشخص کننده مفهوم کلی محتوای پژوهش باشد.
- عنوان واضح و روشن باشد.
- عنوان کوتاه و در حد امکان مختصر باشد.
- درعنوان از کلمات اختصاری مبهم استفاده نشده باشد.
- در عنوان فارسی از بکار بردن کلمات اختصاری انگلیسی خوداری شود.
- در صورت لزوم زمان و مکان عنوان پژوهش ذکر شود.
- در عنوان از عبارت های منفی و پیش داوری خوداری شده باشد.
- عنوان هم زمان به دو زبان فارسی و انگلیسی نوشته شده باشد.

بیان مسئله و اهمیت پژوهش

- ☞ مساله یا مشکل احساس شده به روشنی تعریف شود.
- ☞ آثار حاصل از تداوم مشکل تشریح شود.
- ☞ این که چگونه انجام پژوهش به حل مشکل کمک خواهد کرد بیان شود.
- ☞ به ضرورت انجام پژوهش و تاثیر آن در بهبود و ارتقای امور اشاره شود.
- ☞ حدود مشکل به طور کامل تشریح شود.
- ☞ در بیان مساله از کل به جز و از عمومی به اختصاصی بر اساس یک نظم منطقی تدوین شود.
- ☞ بیان مساله مستند به اطلاعات مناسب مربوط جدید و معتبر باشد.
- ☞ دلایل انجام پژوهش به طور کامل تشریح شود.
- ☞ بیان مساله حاوی اطلاعات کلی و زمینه ای مربوط باشد.
- ☞ در بیان مساله پیوستگی مطالب رعایت شده باشد.
- ☞ افراد و سازمان های ذینفع نامبرده شود.
- ☞ به پژوهش های انجام شده در زمینه مورد نظر در داخل و خارج کشور اشاره شود.
- ☞ وجه تمایز این پژوهش با سایر پژوهش ها بیان شده باشد.
- ☞ در آخرین بخش از بیان مساله «هدف پژوهش مطرح شده باشد».

اهداف پژوهش/فرضیه پژوهش/سوالات پژوهش

- هدف آرمانی کلی و اختصاصی به روشنی بیان شود.
- هدف کلی پژوهش بر عنوان پژوهش منطبق باشد.
- هدف کلی بیانگر نتیجه نهایی پژوهش باشد.
- هدف کلی بر اساس یک روال گام به گام به چندهدف ویژه جزئی تر تقسیم شود.
- اهداف واقع بینانه باشد.
- نتایج حاصل از مجموع اهداف ویژه دست یابی به هدف کلی را ممکن میسازد.
- اهداف ویژه در عمل قابل اندازه گیری باشد.
- اهداف ویژه با افعال قابل سنجش و اندازه گیری بیان شود.
- فرضیه های پژوهش به صورت یک گزاره جهت دار بیان شده باشد.
- فرضیه های پژوهش به صورت روشن بدون ابهام و به صورت یک جمله خبری باشد.

- سوالات پژوهش به صورت روشن بدون ابهام و به صورت یک جمله پرسشی باشد.
- سوالات پژوهش منطبق بر اهداف اختصاصی باشد.
- سوالات پژوهش رابطه بین دو یا چند متغیر را مطرح ساخته باشد.
- مفاهیم اساسی با استناد به مراجع علمی تعریف شده باشد.
- به ازای هر هدف اختصاصی یک سوال پژوهشی مطرح شده باشد.

تعریف واژه ها متغیرهای مورد سنجش و نحوه اندازه گیری انها

- متغیر های پژوهش از نظر علمی و نظری تعریف شده باشد.
- در تعریف نظری به مستندات علمی اشاره شده باشد.
- تعریف عملیاتی واژه ها منظور پژوهش گر را بطور دقیق بیان کند.
- متغیر ها به شیوه ای عملی و قابل سنجش بیان شود.
- تناسب نوع متغیر و مقیاس سنجش انها رعایت شود.
- نوع متغیر های پژوهش مشخص شده باشد.
- مقیاس سنجش متغیر های پژوهش تعیین شده باشد.
- نقش متغیر در پژوهش تعیین شده باشد.

نوع پژوهش

- ✓ نوع پژوهش بر اساس هدف پژوهش مشخص شده باشد.
- ✓ نوع پژوهش بر اساس منطق اجرای پژوهش بیان شده باشد.
- ✓ نوع پژوهش بر مبنای فرایند اجرای پژوهش تصریح شده باشد.
- ✓ نوع پژوهش بر مبنای زمان اجرای پژوهش ذکر شده باشد.
- ✓ نوع پژوهش بر اساس نتایج پژوهش تعیین شده باشد.
- ✓ امکان دسترسی به داده های مناسب با توجه به نوع پژوهش وجود داشته باشد.

روش پژوهش

- روش انجام پژوهش به طور کامل مرحله به مرحله و به روشنی توصیف شده باشد.
- افعال فعالیت ها به زمان آینده بیان شده باشد.

➤ روش پژوهش با نوع پژوهش انطباق داشته باشد.

جامعه پژوهش

☞ جامعه پژوهش به دقت مشخص شده باشد.

☞ ملاک انتخاب نمونه به دقت مشخص شده باشد.

☞ جامعه برخوردار از ملاک های انتخاب باشد.

نمونه پژوهش

○ روش نمونه گیری مشخص شده باشد.

○ روش محاسبه حجم نمونه بیان شده باشد.

○ چگونگی انتخاب نمونه به دقت توضیح داده شده باشد.

○ نمونه مطرح شده معرف کل جامعه پژوهش باشد.

محیط پژوهش

○ محیط پژوهش مشخص شده باشد.

○ حدود محیط پژوهش کاملاً روشن باشد.

ابزار گردآوری و روش تحلیل داده ها

➤ ابزار گرد آوری داده ها به طور کامل توصیف شده باشد.

➤ ابزار مطرح شده مناسب ترین ابزار برای گرد آوری داده باشد.

➤ ابزار انتخاب شده با نوع پژوهش هم خوانی داشته باشد.

➤ ابزار انتخاب شده با روش پژوهش هم خوانی داشته باشد.

➤ نحوه بررسی روایی و پایایی ابزار تشریح شده باشد.

➤ مراحل و جزئیات گرد آوری داده ها توضیح داده شده باشد.

➤ روش تحلیل داده ها در پژوهش مشخص شده باشد.

➤ به ازمون های اماری و نوع نرم افزارهای مورد نیاز اشاره شده باشد.

➤ ازمون های اماری مورد اشاره با نوع پژوهش تناسب داشته باشد.

مروری بر پیشینه پژوهش

- مقالات مطرح شده رابطه مستقیمی با موضوع و پژوهش داشته باشد.
- مطالب بر اساس تاریخ انتشار و از جدید به قدیم مرتب شده باشد.
- مقالات بر اساس محل انجام پژوهش در داخل یا خارج از کشور تفکیک شده باشد.
- مقالات مربوط با موضوع پژوهش به تعداد کافی مورد بررسی قرار گرفته باشد.
- ژورنال های مورد استفاده دارای رتبه علمی باشد.
- ترجیحا از تاریخ انتشار مقالات حداکثر ۵ سال سپری شده باشد.
- ادرس کامل کتاب شناختی مقالات استناد شده در بخش منابع ذکر شده باشد.
- اطلاعات مورد نیاز به قدر کفایت از مقالات استخراج و درج شده باشد.

محدودیت های پژوهش

- محدودیت های احتمالی در انجام پژوهش و روش حل آنها تشریح شده باشد.
- با وجود محدودیت های مطرح شده امکان انجام پژوهش میسر باشد.

پیش بینی زمان لازم برای انجام پژوهش

- پژوهش به درستی مرحله بندی شود.
- زمان پیش بینی شده با نوع پژوهش تناسب داشته باشد.
- گانت چارت مراحل انجام پژوهش ترسیم شده باشد.
- زمان اختصاص داده شده به مرحله با میزان فعالیت مورد نیاز آن مرحله تناسب داشته باشد.
- حدود تاریخ دفاع یا تحویل گزارش نهایی در مراحل پژوهش پیش بینی شده باشد.
- تدوین مقاله حاصل از پژوهش در مراحل گانت چارت پژوهش لحا شده باشد.

جدول محاسبه هزینه های پژوهش

- ✓ در تکمیل هزینه ها، تفکیک هزینه ها از قبیل نیروی انسانی تجهیزات رعایت شود.
- ✓ واحد هزینه ها در بالای ستون مربوط درج شده باشد.
- ✓ هزینه های پژوهش بر اساس مراحل انجام پژوهش تفکیک شده باشد.

- ✓ از درج هزینه هایی از قبیل سایر هزینه ها در جدول هزینه خوداری شده باشد.
- ✓ هزینه های مربوط به نیروی انسانی بر اساس اسامی یا عناوین شغلی تفکیک شده باشد.
- ✓ تناسب نسبی بین هزینه های مطرح شده و نوع پژوهش بر قرار باشد.

منابع گزارش نهایی

- ☞ کلیه منابع و ماخذی که در پژوهش مورد استفاده قرار گرفته در انتهای گزارش فهرست شده باشد.
- ☞ شیوه معتبری برای بیان منابع پژوهش مورد استفاده قرار گرفته باشد.
- ☞ در کل گزارش وحدت رویه در ارایه منابع وجود داشته باشد.
- ☞ تعداد منابع کافی باشد.
- ☞ تمامی استنادات داده شده در متن دارای ادرس کتاب شناختی دربخش منابع باشد.
- ☞ تمامی ادرس های کتاب شناختی در بخش منابع ،ارجاع مربوط در متن داشته باشد.
- ☞ ترجیحاً کمتر از ۵ سال از تاریخ انتشار منابع مورد استفاده سپری شده باشد.
- ☞ در پژوهش هم از منابع فارسی و هم انگلیسی استفاده شده باشد.
- ☞ منابع مورد استفاده از تنوع مناسبی برخوردار باشد.

رعایت اصول نگارش

- افعال مورد استفاده در پروپوزال به صورت زمان آینده بیان شده باشد.
- در نگارش از جملات کوتاه و حداکثر ۲,۵ سطر استفاده شده باشد
- پاراگراف ها کوتاه و حداکثر ۱۰ سطر باشد.
- از نشانه های نگارشی از قبیل ویرگول و ... به گونه ای صحیح استفاده شده باشد.
- شکل کامل هر گونه اختصارات زبان انگلیسی که برای اولین بار در متن ظاهر شده در زیر نویس درج گردیده باشد.
- اسامی افراد ،مکان ها و اسامی دشوار زبان انگلیسی زیر نویس شده باشد.
- پانویس های انگلیسی در متن با اعداد فارسی ارجاع شده باشند.
- پانویس های انگلیسی از چپ به راست و فارسی از راست به چپ به ترتیب شماره ارجاع مرتب شده باشد.
- از آوردن القاب دکتر مهندس خانم اقا سرهنگ خوداری شود.

○ از قبیل اصطلاحاتی از قبیل خوشبختانه متاسفانه بدبختانه و ... که حامل بار عاطفی هستند خوداری شود.

○ از فونت های مناسب و در اندازه های مناسب استفاده شود.

○ از بکار بردن اصطلاحات زبان انگلیسی که معادل آنها در زبان فارسی وجود دارد پرهیز شود.

○ از عبارت هایی نظیر: علیرغم ، با وجود این ، افزون بر این ، به علاوه ، به عبارت دیگر و ... بجا استفاده شود.

○ مطالب بر اساس یک نظم منطقی (شماره یا حروف الفبا) کد گذاری شود.

○ ارقام و اعداد در متن فارسی با قلم فارسی و در متن انگلیسی با قلم انگلیسی نوشته شود.

مشخصات ابزار گردآوری داده ها (پرسشنامه):

➤ پرسش نامه دارای مقدمه ای باشد که در ابتدای آن هدف از انجام پژوهش درج شده باشد.

➤ در مقدمه به ترغیب افراد برای پاسخگویی توجه شود.

➤ رعایت محرمانگی در مقدمه مورد تاکید قرار گرفته باشد.

➤ پرسش نامه دارای نظم مطلوبی باشد.

➤ حتی امکان از پرسشنامه های بسته استفاده شود.

➤ در هر پرسش تنها یک مفهوم سوال شود.

➤ پرسش ها روشن و واضح مطرح شود.

➤ پرسش ها با سطح تحصیلی و توان پاسخگو متناسب باشد.

➤ از طرح پرسش هایی که بر انگیزه پاسخگو به طور مستقیم یا غیر مستقیم تاثیر منفی می گذارد

پرهیز شود.

➤ از القا کردن جهت و پاسخ در طراحی پرسش ها خودداری شود.

➤ تعداد سوالات با توجه به میزان وقت پاسخگو ها تنظیم شده باشد.

➤ حتی امکان مفاهیم کیفی بصورت کمی مطرح شده باشد.

➤ مقیاس های استفاده شده در پرسش نامه با مقیاس های سنجش مطرح شده برای متغیر ها متناسب

باشد.

➤ روایی و پایایی مورد توجه قرار گرفته شده باشد.

➤ نحوه تکمیل پرسش نامه به میزان کافی شفاف و روشن باشد.

فصل ۲۱: نگارش و دفاع از پژوهش نامه

مقدمه:

در نگارش پایان نامه، رساله و هر پروژه پژوهشی، علاوه بر تسلط نسبی بر نحوه نگارش متنی روان به فارسی، لازم است ملاحظات ویژه جهت نگارش را فرا گرفت تا بتوان به خوبی از عهده آن بر آمد.

الف) نگارش پایان نامه و رساله:

آخرین مرحله کار دانشجوی تحصیلات تکمیلی، تدوین پژوهش نامه ای است که برای دوره کارشناسی ارشد اصطلاحاً ((پایان نامه)) و برای دوره دکتری Ph.D، ((رساله)) نامیده می شود.

تفاوت‌های مراحل انجام کار پایان نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری:

- ۱ در پایان نامه، هدف آشنایی با انجام پژوهش علمی است حال آنکه در رساله فرد در انجام پژوهش - تسلط یافته و پس از فراغت از تحصیل مستقلاً "در انجام پژوهش توانمند میشود.
- ۲ رساله دکتری از دامنه گسترده تر، ژرفنگری بیشتر، فرضیات قوی تر و تحلیل عالمانه تری برخوردار است.
- ۳ از نویسنده رساله دکتری انتظار می رود که حداقل یک گام ملموس و منحصر به فرد در زمینه علمی - پژوهش خود بر دارد.

ب) محتوای هر یک از فصول پایان نامه و رساله:

شروع گزارش با مفاد روی جلد است که شامل آرم دانشگاه، نام دانشکده، اسامی اساتید راهنما، مشاور و پژوهشگر خواهد بود. صفحه بعد عنوان را شامل می شود که از محتوای جلد تبعیت می کند. صفحه بعد بسم ا... و صفحات دیگر از قبیل سپاسگزاری، تقدیم و... است.

پ) چکیده:

چکیده اولین بخش است که مورد استفاده سایر پژوهشگران قرار می گیرد.

ویژگیهای یک چکیده خوب:

- یکدست، مربوط و دقیق باشد.
- مسائل مقدماتی، اهداف، مواد و روشها، یافته ها ... منطقی تدوین شده باشد.
- بین قسمتها پیوند منطقی باشد.
- خلاصه ای از نوشته اصلی باشد.
- قابل فهم باشد.
- بیشتر با افعال گذشته یا مجهول نگاشته شده باشد.

گامهای لازم برای نگارش چکیده مطلوب:

- چکیده یک پایان نامه یا رساله مختصر است. چکیده باید به صورت مستقل و از ابتدا به نگارش در آمده و در حذف مطالب اضافه، باید نهایت استفاده را نمود. نکاتی را که باید رعایت نمود به شرح زیر است.
- جملات کوتاه باشد.
- جملات کامل باشد.
- به زبان ساده و قابل درک باشد.
- از اسم علمی استفاده شود.
- با همان زبان و تاکید متن اصلی تدوین شود.
- نشان دهنده توانمندی در خلاصه کردن مطالب باشد.
- از علائم اختصاری استاندارد استفاده شود.
- دقیق باشد و فاقد نکات مبهم.
- ساختار نوشته خود را تنظیم نموده و نقطه ضعف نداشته باشد.
- اطلاعات غیر ضروری نداشته باشد.
- اشتباهات نگارشی و علائم را اصلاح کنید.
- نسخه نهایی را قبل از ارائه حتما مطالعه کنید.